

Vagina-näkökulmaa etsimässä

*Kaarina Nikunen, Susanna
Paasonen ja Laura Saarenmaa
(toim.): Jokapäiväinen pornomme
– media, seksuaalisuus ja
populaarikulttuuri. Vastapaino,
Tampere 2005, 250 s.*

”Pornahtavista asennoista, paljastetuista, konttaavista ja kиеmurtelevista (nais)ruumiista on tullut mitä suurimmissa määrin ilma jota hengitämme”, kirjan johdannossa todetaan. Niin on, ja hienoa, että Nikunen, Paasonen ja Saarenmaa ovat tarttuneet asiaan toimittamalla tämän kiintoisan teoksen.

Teos koostuu yhdeksästä taupausartikkelista, jotka käsittelevät kulttuurin yleistä ”pornoistumista” pureutumalla kovaan pornoon, arjen pornoistumiseen (porno-chic) sekä pornotähtikulttiin. Näihin aiheisiin, kulttuurin pornoistumisen eri muotoihin ja pornon oikeutuksesta kiisteleviin rintamalinjoihin, johdattaa toimittajien mainio avausartikkeli. Siinä muistutetaan aiheellisesti, että kiihkein väittely pornosta kumpuaa Yhdysvaltain kaksinaismoralistisesta ilmapiiiristä. Amerikkalaisen argumentaatiolinjojen soveltuvuutta eurooppalaiseen keskusteluun olisi voinut pohtia enemmänkin.

Toimittajat esittävät kirjan tavoitteeksi pornoistumisen monimuotoisuuden ja keskeisyyden osoittamisen sekä uudenlaisten kysymysten ja näkökulmien avaamisen pornoa, mediaa ja sukupuolta käsittelevään keskusteluun. Liittoutumisesta sen enempää pornon puolustajien kuin vastustajien leiriin kieltäydytään, ainakin näennäisesti.

Vaihtoehtoksi tarjotaan kriittistä pedagogiaa.

Käytännössä mainittu pedagogia tarkoittaa kautta teoksen valtavirtapornon heteronormatiivisuuden sekä pornon ja naiskatsojan toistaiseksi lähes ylittämättömän kuilun osoittamista. Kirja edustaa (hetero)-pornon representaatiotutkimusta. Ainoastaan Harri Kalha viittaa avaustekstissään muutamiin pornon kuluttajien ”autenttisiin” kokemuksiin omia kokemuksiaan kiertelemättä.

Tällaiselle pornoa satunnaisesti nähneelle (ja siitä joskus jopa kiihottuneelle) kirjan lukeminen on sokki. Näinkö lohduton pornon maailma todella on, ei vielääkään vaginaeritysyttä eikä jaettua ja tasa-arvoista nautintoa? Harri Kalhan ja Susanna Paasosen artikkelit avaavat hyisen näkymän kovaan pornoon. Seksiaktin kliimaksina esiintyy rutiininomaisesti ”lutkan” suihinotto, joka johtaa ”rahaotokseen” eli miehen laukeamiseen esimerkiksi naisen kasvoille. Ongelma on se, että tämä esitetään ikään kuin myös naisen täyttymyksenä.

Pornotähdet ja jopa pornon ja taiteen rajoja sekoittelevat naistoimijat toistavat kirjoittajien mukaan yllättävän kuuliaisesti pornon seksististä kaavaa. Kaarina Nikusen tulkinnassa jopa suomalaisen pornon voimanaiset Rakel Liekki ja Veronica näyttäytyvät kuuliaisina mukautujina alansa konventioihin. Melanie Katherina Muwanga päättyy yhtä lohduttomiin johtopäätöksiin tarkastelemaansa ranskalaisen pro sex -kulttiroadelokuvan *Pane mua* (2000) kohdalla.

Viimeistään tämän artikkelin kohdalla lukija alkaa aprikoida, miten pornon ja seksuaalisuuskien taiteellisen kuvauksen

oikeastaan voi erottaa? Porno, seksi, seksuaalisuus ja sukupuoli käsitteinä puuroutuvat kirjassa, mikä voi olla pornoutumisen yksi tahaton seuraus. Lukija myös odottaa vihjeitä siitä, mitä feministinen porno kirjoittajien mielestä on. Muwangan mukaan sellaista ei vielä ole, mutta sen ”tulisi luoda oma markkinointipohjansa ja antaa katsojilleen samastumista tarjoavia roolimalleja ja informatiivisia oheistuotteita supernaisen superseksuaalisuuden korostamisen sijaan”.

Minusta feministisen pornon pitäisi ennen kaikkea kiihottaa naiskatsojaa. Ainoa teoksessa feministisen pornon uranuurtajaksi kelpuutettu hahmo on amerikkalainen mediapersoona Annie Sprinkler, joka Tarja Laikeen tulkinnan mukaan ”luo naisille mahdollisuuden fantisoida seksistä haluavina subjekteina” sen sijaan, että hän inspiroisi naisia *toteuttamaan* haluaan. Masentavaa. Tuntematta Sprinklerin toimintaa se kuulostaa enemmän, sinänsä sympaattiselta, naisten ryhmäterapialta ja stand up -komiikalta kuin naisen halua stimuloivalta pornolta.

Sitä ei myöskään ole karnevalistisuus, groteskius ja parodia, joita kirjassa vilautetaan feministisen pornon piirteinä. Tuntuu kuin kirjoittajat tyytyisivät ainoastaan kertomaan, mitä sovinnistisia piirteitä nykyisessä heteropornossa on pohtimatta tosissaan, mitä vaihtoehdot voisivat olla. Ainoa vaihtoehto tuskin on homo- ja lesboporno. Onko omaehtoista naiskatsojuutta myöskään hedelmällistä tarkastella yksinomaan naispornotähtien kritiikin kautta? Nähdäkseni analyysin keskiössä tulisi olla myös miespornotähtien toiminta.

Katarina Kyrölä olisi voinut pistää Henry Saaren työryhmiin lujille naiskatsojan näkökulmasta. Kyrölä kuitenkin keskittyy herkuttelemaan Saaren ”tahattomalla mutta auliilla koomisuudella” tämän julkisuuskuvassa. Hän tulkitsee Saaren esiintymistä pornon oletetun keskivertokatsojan, heteromiehen näkökulmasta. Tässä valossa julkisuudessa korostettu Saaren peniksen koko ”toimii fallisen vallan merkinä muille miehille torjuen erotisoivien katseiden penetraatioyrityksiä” ja Saaren vaaleus rusketuksineen puolestaan on dyeriläisittäin kolonialismin perintöä. On harmillista, että Kauko Röyhkän kirja Saaresta puuttuu Kyrölään aineistosta.

Kirjan puhuttelevimmat artikkelit käsittelevät arjen pornoistumista, joka on feministisesti ajatellen se varsinainen ongelma. Laura Saarenmaan valotus iltapäivälehtien povitytöistä, jotka käsi sydämellä tarjoilevat lukijoille auliisti niin rintavakoaan kuin intiimielmäänsä, on herkullinen kuvaus aikamme hyperseksuaalisuuden yhdistymisestä hyperpuritaanisuuteen. Mari Pajala puolestaan valottaa pornon konventioiden valumista *Levottomat* -elokuviin, joita niiden tekijät nimittivät aikalaiskuvauksiksi. Niissä naisen seksuaalinen aktiivisuus piirtyy stigmatisoivana sairautena, tällä vuosituhannella.

Leena-Maija Rossi analysoi katumainosten pehmoportunahattavia naisrepresentaatioita, joiden tehtävänä on katsojan ”lievä seksuaalinen kutkuttaminen”. Katumainontadebatin osapuolten ja erityisesti valtamedian seksismiin huolettomasti suhtautuvien toivoisi lukevan tämän artikkelin. Naisruumiin objek-

tiuteen ”jähmettäminen” – ja siihen liittyvä ruumiin normittaminen – hallitsee yhä näkyvämmin julkista tilaa, vaikka sitä myös vastustetaan pornoistumisen ilmiöistä kuuluvimmin.

Rossin aiemmistakin yhteyksistä tuttu heteronormatiivisuuden kriittinen luenta on tässä yhteydessä perusteltu näkökulma. Julkisen tilan seksistinen heteronormittaminen on vallankäyttöä. Toisaalta niin tätä kuin muitakin artikkeleita vaivaa itse heteronormatiivisuuden käsitteen kyseenalaistamattomuus. Omaksutaanko se liian valmiiksi annettuna ja staattisena ja mil-

laisena teoreettisen, representaatioissa ilmenevän ja eletyn heteronormatiivisuuden/-normatiivisuuksien suhde oikeastaan nähdään? Millä perusteella representaatiot luokittelevat kategorisesti heteronormatiivisiksi, kuka luokittelun tekee ja millä oletuksilla?

Tapauskuvaukset keskustelevat teoksessa pääosin elävästi ja kiinnostavasti teoreettisten näkökulmien kanssa. Paikoin artikkeleihin on jäänyt turhaa kapulakielisyyttä ja akateemisten tekstien kuluneita ilmauksia. Kirjan toimittajien mukaan teos kysyy, ”mitä mediakulttuurin

pornoistuminen merkitsee seksuaalisuuden säätelyn, halun suuntautumisen ja sukupuolen tekemisen kannalta?” Siihen vastaaminen todella vaatii ”arjen käytäntöjen tutkimista”, kuten toimittajat toteavat. Tämä teos avaa käytäntöjä kiitettävästi mediarepresentaatioiden osalta. Rinnalle tarvittaisiin jalkautumista pornon tekijöiden ja kuluttajien kuulemisen pariin.

Taina Kinnunen

LÄHIKUVA

Lähikuva on audiovisuaalisen kulttuurin tutkimukseen keskittynyt, neljä kertaa vuodessa ilmestyvä aikakauslehti.

Tilaa vuosikerta 2006 (22 euroa). Teemoina luvassa viihteen historiaa, gootteja ja Kaukoitää.

Tilausosoite: Lähikuva, c/o Varsinais-Suomen elokuvakeskus

Uudenmaankatu 1, 20500 Turku. S-posti: paivi.valotie@utu.fi

Lähikuvalle voi tarjota tieteellisiä artikkeleita sekä teemoihin liittyen että niiden ulkopuolelta, raportteja tai katsauksia audiovisuaalisen kulttuurin tutkimukseen liittyvistä konferensseista ja seminaareista sekä alan suomenkielisen ja kansainvälisen tutkimuskirjallisuuden arvioita.

Yhteydenotot: Toimitussihteeri Ilona Virtanen. S-posti: ilona.virtanen@uia.fi.

Puh. 040-5094116.